

Methode van het onderzoek naar regionale verschillen in inkomensondersteuning

Om te meten wat het effect is van de verschillende gemeentelijke en landelijke regelingen is er een huishoudboekje opgesteld voor één maand. Door de bedragen van de regelingen toe te voegen aan het huishoudboekje is te zien wat de invloed hiervan is op het maandelijkse saldo. De in het onderzoek gebruikte huishoudboekjes zijn gebaseerd op de minimumvoorbeeldbegroting uit het rapport 'Op weg naar een nieuwe armoedegrens' van de Commissie sociaal minimumⁱ. De bedragen uit deze voorbeeldbegroting zijn per gezinssituatie herrekend om de minimale kosten van het bestaan weer te geven.

Het onderzoek is uitgevoerd met als doel vanuit het perspectief van de inwoner te meten wat het effect is van zowel gemeentelijke als landelijke regelingen. Om te bepalen op welke regelingen de huishoudens recht hebben is gebruik gemaakt van informatie die de inwoner kan vinden op gemeentelijke websites. Dit heeft niet alleen inzichten opgeleverd over de regelingen, maar ook de vindbaarheid en begrijpbaarheid van de informatie. Hierdoor kan het voorkomen dat regelingen die wel bestaan maar niet op gemeentelijke websites te vinden zijn, niet zijn meegenomen in de begroting.

Figuur 1 laat zien hoe de huishoudboekjes zijn opgesteld. De inkomsten bestaan uit het netto loon/uitkering, de landelijke toeslagen en de gemeentelijke toeslagen. De uitgaven zijn onderverdeeld in vier posten; vaste lasten, reserveringsuitgaven, huishoudelijke uitgaven en kosten voor sociale participatie. De inkomsten en uitgaven die per kwartaal of één keer per jaar komen zoals kinderbijslag, energietoeslag, individuele inkomenstoelage, vakantietoelage en de reserveringsuitgaven, zijn herrekend naar een maandbedrag.

Per groep verklaren we kort onze keuze voor de gebruikte posten en waarop we de bedragen hebben gebaseerd.

Inkomsten

Voor alle huishoudens zijn de inkomsten uit zowel landelijke regelingen (groen) als gemeentelijke regelingen (blauw) berekend op basis van het inkomen uit loon of uitkering en de samenstelling van het huishouden. De inkomsten uit deze regelingen zijn gebaseerd op het maximale bedrag waarop een huishouden recht heeft. Om het effect van deze regelingen, namelijk het wegnemen van kosten, inzichtelijk te maken zijn ze toegevoegd in het huishoudboekje.

De individuele inkomenstoelage wordt uitgekeerd in de vorm van een bedrag. Om recht te hebben op die toeslag moet een huishouden doorgaans enkele jaren onder een inkomensgrens hebben geleefd, wat betekent dat in de praktijk niet iedereen er aanspraak op kan maken. Toch is besloten om de individuele inkomenstoelage toe te voegen om een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van alle beschikbare regelingen.

Vaste lasten

De eerste en grootste post is de huur van een tussenwoning in de sociale sector in de hoofdplaats van de gemeente. Alle huishoudens hebben dezelfde woning om de verschillen tussen de toeslagen en het effect op het uiteindelijke saldo inzichtelijk te maken. Voor de huishoudens die er recht op hebben is de huur aangepast aan de huurverlagingⁱⁱ. De kosten voor gas, elektriciteit en water zijn berekend op basis van de gemiddelden volgens het Nibudⁱⁱⁱ. De andere posten zijn ook gebaseerd op de gemiddelde kosten volgens het Nibud zoals gebruikt in het rapport 'Op weg naar een nieuwe armoedegrens'.

HUISHOUDBOEKJE

INKOMSTEN		VASTE LASTEN		RESERVERINGSUITGAVEN	
netto loon/uitkering	€ -	huur	€ -	kleding en schoenen	€ -
zorgtoeslag	€ -	gas	€ -	inboedel	€ -
huurtoeslag	€ -	elektriciteit	€ -	onderhoud huis en tuin	€ -
kinderbijslag	€ -	water	€ -	zelfzorgmiddelen	€ -
kindgebondenbudget	€ -	gemeentelijke heffingen	€ -	eigen risico zorgverzekering	€ -
kinderopvangtoeslag	€ -	waterschapsheffingen	€ -	eigen bijdragen/betalingen zorg	€ -
Vakantie toeslag	€ -	telefoon, televisie, internet	€ -	Totaal reserveringsuitgaven	€ -
Energietoeslag	€ -	zorgverzekering	€ -		
Meedoen regeling 18+	€ -	overige verzekeringen	€ -	HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	
Kindpakket School	€ -	onderwijs	€ -	voeding	€ -
Kindpakket Sport	€ -	kinderopvang	€ -	was- en schoonmaakmiddelen	€ -
Zorgkosten regeling	€ -	vervoer/auto	€ -	persoonlijke verzorging	€ -
Individuele inkomstenstoelag	€ -	levensonderhoud anderen/betalingsverplichtin gen	€ -	huishoudelijke dienstverlening	€ -
Witgoed regeling	€ -	werkgerelateerde kosten	€ -	huisdieren	€ -
Totaal gemeentelijke regelingen	€ -	Totaal vaste lasten	€ -	roken	€ -
Totaal landelijke toeslagen	€ -			diversen	€ -
Totaal inkomsten	€ -			Totaal huishoudelijke uitgaven	€ -
				SOCIALE PARTICIPATIE	
				Op bezoek gaan/ontvangen	€ -
				Vervoer	€ -
				vrijetijdsuitgaven	€ -
				contributies en abonnementen	€ -
				Totaal sociale participatie	€ -

SALDO

Figuur 1: voorbeeldopzet huishoudboekjes

In tegenstelling tot de Commissie sociaal minimum hebben wij ervoor gekozen de kosten van een auto uit de miniklasse^{iv} mee te rekenen. De huishoudens in dit onderzoek wonen in voornamelijk landelijke gemeentes waar het beschikken over een auto van groot belang is voor de bereikbaarheid^v.

Reserveringsuitgaven

De posten in deze groep zijn toegevoegd om inzichtelijk te maken welke bedragen een huishouden per maand moet sparen om bepaalde incidentele kosten op te kunnen vangen. Voor eigen risico zorgverzekering, is een jaarbedrag herrekend naar een maandbedrag. Voor kleding en schoenen is gebruik gemaakt van prijzen in winkels in het goedkoopste segment.

Huishoudelijke uitgaven

Het bedrag voor voeding is per huishouden berekend op basis van de kosten van voeding per persoon per dag van het Nibud^{vi} welke zijn gebaseerd op de aanbevolen dagelijkse hoeveelheid voeding van het voedingscentrum. Wanneer er wordt ingekocht voor een groot huishouden kan dat voordeel opleveren omdat grote verpakkingen per saldo goedkoper zijn. Dit worden schaalvoordelen genoemd. Het totale maandbedrag voor voeding is per huishouden vermenigvuldigd met de bijbehorende factor voor schaalvoordelen.

De posten voor huisdieren en roken blijven leeg. Hier zijn geen bedragen voor berekend omdat het geen noodzakelijke kosten zijn. De reden om ze toch in het huishoudboekje op te nemen is om duidelijk te maken dat deze kosten nu nog geen onderdeel zijn van het totale saldo, terwijl dat in de realiteit uiteraard wel voorkomt.

Sociale participatie

De posten voor sociale participatie zijn in het huishoudboekje opgenomen omdat ze gezien worden als noodzakelijke uitgaven^{vii}. Daarnaast hebben de posten 'Meedoen regeling 18+' en 'Kindpakket sport' van de gemeentelijke regelingen als doel kosten voor sociale participatie weg te nemen of te vergoeden.

Resultaat

De leden van de voorbeeldhuishoudens zijn 'robots'. Ze maken gebruik van alle beschikbare regelingen en zijn erg verstandig met hun uitgaven; ze roken niet, hebben geen huisdieren, maken geen extra kosten en hebben geen schulden. De toeslagen of bedragen die ze in één keer of per kwartaal ontvangen worden uitgesmeerd over het hele jaar en als maandbedrag opgenomen in de begroting. De kosten die ze wel maken zijn gebaseerd op gemiddelden die in de praktijk kunnen verschillen, maar een goede indicatie bieden van een maandelijks huishoudboekje. Het huishoudboekje biedt daardoor inzicht in het effect dat zowel landelijke als gemeentelijke regelingen hebben op het saldo van de verschillende huishoudens. Door de regelingen te berekenen voor meerdere inkomensgroepen wordt duidelijk tot welk inkomen een huishouden recht heeft op een regeling en wat dit betekend voor het saldo. Het huishoudboekje maakt daarnaast ook de verschillen tussen de huishoudens duidelijk; waar sommige huishoudens door landelijke regelingen al een positief saldo hebben, zijn andere huishoudens met hetzelfde inkomen uit loon niet in staat een positief saldo te halen. Dit biedt de mogelijkheid om de inzet van gemeentelijke regelingen te verbeteren.

^I Op basis van de bijstandsnorm op 1 januari 2023.

^{II} www.voorzieningenwijzer.nl

^{III} <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2023/06/30/cbs-nibud-scp-op-weg-naar-een-nieuwe-armoedegrens>

^{IV} <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/woning-huren/vraag-en-antwoord/kom-ik-in-aanmerking-voor-de-huurverlaging-in-2023-voor-lage-inkomens>

^V <https://www.nibud.nl/onderwerpen/uitgaven/kosten-energie-water/#Gasverbruik>

^{VI} <https://www.nibud.nl/onderwerpen/uitgaven/autokosten/>

^{VII} <https://research.rug.nl/en/publications/the-extra-mile-perceived-accessibility-in-rural-areas>
<https://sociaalplanbureaugroningen.nl/zoektocht-naar-zekerheid/>

^{VIII} <https://www.nibud.nl/onderwerpen/uitgaven/huishoudelijke-uitgaven/#Voeding>

^{IX} <https://open.overheid.nl/documenten/e7f2de99-b890-4188-b959-a761a540c858/file>

Wilt u meer weten over dit onderzoek? Neem dan contact op met:

Jaap Smit-Venema: j.smitvenema@sociaalplanbureaugroningen.nl

Erik Meij: e.meij@sociaalplanbureaugroningen.nl

Jessy Snip: j.snip@sociaalplanbureaugroningen.nl